

3. Ключник А.В. Зовнішньоекономічна діяльність АПК потребує активізації та підвищення ефективності // Вісник Аграрної науки Причорномор'я. – 2005. – № 1(29). – С.93-98
4. Новицький В.С. Міжнародна економічна діяльність України. – К.: Знання-Прес, 2002. – 261с.
5. Школьный А. К проблеме формирования украинской конкурентной стратегии экспортноориентированных отраслей АПК // Экономика Украины. – 2003. – № 5. – С.54-59

Войтенко В.В., Папенін А.П.
ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЇ І РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТОВУВАННЯ
МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Постановка проблеми. Проблеми економії і раціонального використання матеріальних ресурсів в умовах нинішнього етапу розвитку економіки придбала особливу актуальність. Економія матеріальних ресурсів є запорукою успіху, як окремого підприємства, так і економіки країни в цілому.

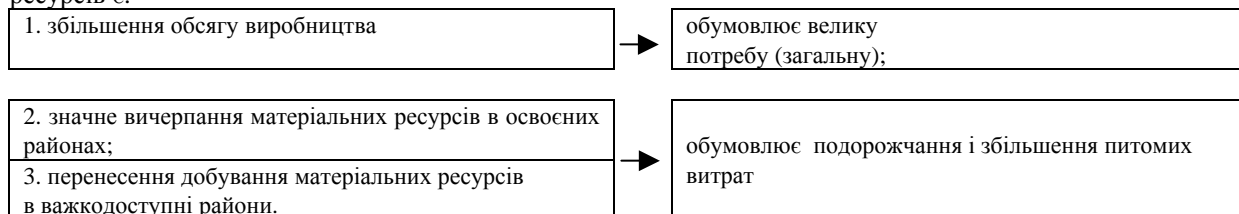
Скорочення матеріальних витрат на виробництво одиниці продукції – це більш важливий резерв економії в порівнянні із зниженням трудомісткості і фондомісткості промислового виробництва. Все це обумовлює постійну і все більше зростаючу увагу, що приділяється в Україні проблемі економії матеріальних ресурсів.

Таким чином, основну інформаційну базу економічного аналізу використання матеріалів складають дані бухгалтерського і оперативного обліку, дані планових, фінансових служб, а також технологічних, конструкторських і інших функціональних підрозділів підприємства (цехів, ділянок), які зобов'язані брати безпосередню участь в організації безперебійного постачання підприємства всіма необхідними матеріальними ресурсами і в пошуку резервів економії цих ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми економії і раціонального використання матеріальних ресурсів розглядували багато авторів, серед них Вітвіцький В.В.[1], Савицкая Г.В. [2], Коробов М.Я. [3] та ін..

Мета статті. На основі теоретичних положень і методики проведення аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів на підприємстві показати дослідження проблем економії і раціонального використання матеріальних ресурсів в ЗАТ "Феодосійський завод будматеріалів +".

Виклад основного матеріалу. Посилення споживання матеріальних ресурсів викликане прискоренням розвитку технічного прогресу в світі. Причинами збільшення загальних чи питомих витрат матеріальних ресурсів є:

Оскільки добування і доставка матеріальних ресурсів різко підвищує вартість готової продукції, питання зниження матеріальних витрат набувають велике значення.

Вдосконалення нормування витрат (виробничого споживання) матеріальних ресурсів є першочерговим питанням в їх економії.

На сучасному етапі виявилася об'єктивна необхідність в практиці планування з'єднання показників кінцевих результатів діяльності галузей, об'єднань і підприємств з нормативами ресурсних витрат. Підвищення частки матеріалоспоживання з кожним роком (у 1960 р. вона складала 72%; у 1970р.– 76, в 1980р.– 80 і в 1985 р. була близька до 82%) [3, с.14], робить гострішу постановку питання: якою ціною досягається випуск кожної одиниці продукції і яка ефективність витрат ресурсів на її виготовлення?

Прояв цієї об'єктивної необхідності знаходить відображення в сучасному досвіді прогнозування на підприємстві – у всіх країнах Євросоюзу в тій чи іншій мірі спостерігається планування виробництва в ув'язці вихідних (кінцевих) і вхідних (ресурсних) параметрів плану.

Сукупність нормативних показників (норм витрат і запасів, коефіцієнтів використання, завдань по економії і т. д.) складає нормативну базу споживання (витрат) матеріальних ресурсів. З її допомогою забезпечується збалансованість планів економічного і соціального розвитку, реалізуються принципи режиму економії матеріальних ресурсів.

Основна мета процесу нормування матеріальних витрат на сучасному етапі нашого розвитку – забезпечити таку дію на виробництво, щоб споживання матеріальних ресурсів зводилося до суспільно необхідного рівня. Тому проблема зниження «витратних» нормативів висувається зараз в число основних.

Розглянемо аналіз використання матеріальних ресурсів при виробництві цегли в ЗАТ "Феодосійський завод будівельних матеріалів +".

Перш за все відзначимо, що всі матеріальні витрати на виробництво складаються з прямих матеріальних витрат і матеріальних витрат в комплексних статтях витрат, тобто в загальновиробничих. Таким чином, на зміну загальної матеріаломісткості продукції, перш за все, впливають два чинники: [2, с.268]

1. матеріаломісткість продукції з прямих матеріальних витрат;

ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЇ І РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТОВУВАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ

2. співвідношення всіх матеріальних і прямих матеріальних витрат:

$$ME = MЗ / ВП = (MЗ_{пр} / ВП) \times (MЗ / MЗ_{пр}) = ME_{пр} \times K_{спів.}, \quad (1)$$

де ME – матеріаломісткість продукції;

MЗ – матеріальні витрати на виробництво продукції;

ВП – вартість виробленої продукції;

MЗ_{пр} - прямі матеріальні витрати на виробництво продукції;

ME_{пр} - матеріаломісткість з прямих матеріальних витрат (MЗ_{пр}/ ВП);

K_{спів.} - коефіцієнт співвідношення загальних матеріальних і прямих матеріальних витрат на виробництво продукції (MЗ/ MЗ_{пр}).

Матеріаловіддача визначається розподілом вартості виробленої продукції на суму матеріальних витрат:

$$MB = ВП / MЗ, \quad (2)$$

Цей показник характеризує віддачу матеріалів, тобто скільки вироблено продукції з кожної гривні спожитих матеріальних ресурсів (сировини, матеріалів, палива, енергії тощо).

Перейдемо до оцінки виконання планового завдання по використуванню матеріалів при виробництві цегли на даному підприємстві. На підставі показників за 2007 рік розрахуємо основні показники, необхідні для аналізу використування матеріалів з приведених вище формулах і одержані в результаті розрахунків дані оформимо в таблиці 1 розраховавши при цьому відхилення в абсолютному і відносному виразі:

Таблиця 1. Аналіз виконання прогностичних показників по використуванню матеріалів при виробництві цегли в ЗАТ "Феодосійський завод будівельних матеріалів +"

Показники	План	Факт	Відхилення	
			абс.	%
Обсяг виробленої продукції, тис.грн.	3600	3626	26,0	0,72
Матеріальні витрати, тис.грн.	1215,0	1180,3	-34,7	-2,86
З них прямі матеріальні витрати, тис.грн.	1212,0	1178,0	-34,0	-2,81
Матеріаломісткість загальна	0,338	0,326	-0,012	-3,55
Матеріаломісткість з прямих матеріальних витрат	0,329	0,325	-0,004	-1,25
Матеріаловіддача загальна	2,963	3,072	0,109	3,68
Матеріаловіддача з прямих матеріальних витрат	2,970	3,078	0,108	3,63
Коефіцієнт співвідношення загальних і прямих витрат	1,0025	1,0020	-0,0005	-0,05

За даний період виконання планових показників використування матеріалів у виробництві виглядає таким чином:

– загальна матеріаломісткість в звітному періоді в порівнянні з плановим показником знизилася на 0,012 або на 3,55%;

– загальна матеріаловіддача – збільшилася на 0,109 або на 3,68%.

Проаналізуємо, за рахунок яких чинників відбулися дані зміни.

Як вже було сказано раніше, чинниками першого порядку, які впливають на зміну матеріаломісткості, є матеріаломісткість з прямих матеріальних витрат і коефіцієнт співвідношення загальних і прямих матеріальних витрат. Проілюструємо їх вплив на зміну узагальнюючого нового показника за допомогою методу абсолютних різниць.

$$ME = ME_{пр} \times K_{спів.}, \quad (3)$$

$$ME \times (K_{спів.}) = 0,337 \times -0,0005 = -0,0002$$

$$ME \times (ME_{пр}) = -0,012 \times 1,0020 = -0,012$$

$$\text{Баланс відхилень: } -0,0002 + (-0,012) = -0,0122$$

Результати аналізу свідчать, що зниження загальної матеріаломісткості відбулося внаслідок раціональнішого і ефективнішого використування матеріальних ресурсів безпосередньо в цехах основного виробництва. За рахунок зменшення прямих матеріальних витрат загальна матеріаломісткість знизилася на -0,012. Зменшення коефіцієнта співвідношення всіх матеріальних витрат і прямих матеріальних витрат в порівнянні з планом свідчить про зміну структури всіх матеріальних витрат, про зменшення частки прямих і відповідне зменшення непрямих матеріальних витрат. Це зумовило зменшення загальної матеріаломісткості на 0,0002.

Тепер проаналізуємо вплив чинників на зміну матеріаловіддачі. До таких чинників відносяться обсяг виробленої продукції і матеріальні витрати на її виробництво. Проілюструємо даний вплив за допомогою методу ланцюгових підстановок в формулу (2).

$$MB \text{ (факт)} = 3626 / 1180,3 = 3,072;$$

$$MB \text{ (план)} = 3600 / 1215 = 2,963; \pm MB \text{ (відх.)} = 3,072 - 2,963 = 0,109$$

$$1\text{-а підст.: } 3600 / 1180,3 = 3,050 = 3,050 - 2,963 = 0,087$$

$$2\text{-а підст.: } 3626 / 1180,3 = 3,072 = 3,072 - 3,050 = 0,022;$$

$$\text{Баланс відхилень: } 0,087 + 0,022 = 0,109.$$

У зв'язку з тим, що величина матеріальних витрат в звітному періоді в порівнянні з планом зменшилася внаслідок раціонального і ефективного використування матеріальних ресурсів, матеріаловіддача збільшилася на 0,087, а збільшення випуску виробленої продукції в даному періоді привело до зростання матеріаловіддачі на 0,022.

На узагальнюючий показник матеріаломісткості в першому наближенні робить вплив і зміна приватних показників матеріаломісткості. Залежність результативного показника від чинників можна відобразити моделлю чинника адитивного типу:

$$ME(\text{загал}) = ME(\text{сировина}) + ME(\text{топл.}) + ME(\text{енерг.}) + ME(\text{п/ф}) + ME(\text{ін.}) \quad (4)$$

Таблиця 2. Аналіз впливу приватних показників

Показники	План	Факт	Відхилення	
			абс.	%
Випуск продукції, тис.грн.	3600	3626	26,0	0,72
Матеріальні витрати, тис.грн.	1215,0	1180,3	-34,7	-2,86
Глина, тис.грн.	385	382	-3,0	-0,78
Добавки (арголіт), тис.грн.	310	295	-15,0	-4,84
Паливо, тис.грн.	330	316	-14,0	-4,24
Електрична енергія, тис.грн.	190	187,3	-2,7	-1,42
Загальна матеріаломісткість	0,338	0,326	-0,012	-3,55
Матеріаломісткість з глини	0,107	0,105	-0,002	-1,49
Матеріаломісткість з арголіту	0,086	0,081	-0,005	-5,52
Топливомісткість	0,092	0,087	-0,004	-4,93
Енергомісткість	0,053	0,052	-0,001	-2,13

При адитивному типі чинникової системи вплив показників чинників на результативний показник визначається шляхом порівняння відповідних фактичних показників з плановими показниками.

Дані таблиці показують, що зниження матеріаломісткості продукції в порівнянні з плановими показниками на 0,012 відбулося внаслідок зменшення матеріаломісткості з глини, арголіту, топливомісткості, енергомісткості відповідно на 0,002, 0,005, 0,004, 0,001.

Розглянемо вплив зміни матеріаломісткості на показники роботи підприємства. Зниження матеріаломісткості продукції сприяє зниженню собівартості в частині матеріальних витрат і збільшенню обсягів виробництва. За вищезгаданим визначенням матеріаловіддача розраховується по формулі (2).

У звітному періоді в порівнянні з планом матеріаломісткість продукції знизилася, а матеріаловіддача, відповідно, зросла. У зв'язку з цим додатковий обсяг продукції за рахунок раціональнішого використання матеріальних ресурсів можна розрахувати по формулі:

$$ВП = МВ \times МЗ; \text{ВП} = МВ \times МЗ (\text{факт}). \quad (5)$$

Виходячи з визначення матеріаломісткості ($ME = МЗ/ВП$) можна вивести формулу:

$$МЗ = ME \times ВП. \quad (6)$$

Зміна собівартості в частині матеріальних витрат як результат зміни матеріаломісткості розраховується по формулі:

$$МЗ = ME(\text{відх.}) \times ВП (\text{факт}). \quad (7)$$

Зміна випуску продукції в результаті зміни матеріаловіддачі розраховується по формулі:

$$ВП = МВ (\text{відх.}) \times МЗ (\text{факт}). \quad (8)$$

Одержані таким шляхом дані розмістимо у таблицю 3.

Так, за даний період матеріаломісткість знизилася на 0,012 в порівнянні з плановими показниками, що, у свою чергу, привело до зменшення собівартості продукції в частині матеріальних витрат на 43,5 тис.грн. В результаті збільшення матеріаловіддачі на 0,109 випуск продукції на підприємстві збільшився на 128,8 тис.грн.

Зменшення норм витрат матеріалів до раціонального рівня залишається повсякденною задачею для суб'єктів підприємницької діяльності. Це робить необхідним глибоке осмислення теоретичних основ нормування раціональних витрат матеріальних ресурсів.

Таблиця 3. Вплив використання матеріалів на результати роботи підприємства.

№	Показники	План	Факт	Відхилення абс.
1	Матеріальні витрати, тис.грн.	1215	1180,3	-34,7
2	Випуск продукції, тис.грн.	3600	3626	26
3	Матеріаломісткість	0,338	0,326	-0,012
4	Матеріаловіддача	2,963	3,072	0,109
5	Зростання (+), зниження (-) собівартості в частині матеріальних витрат в результаті зміни матеріаломісткості			-43,5
6	Зростання (+), зниження (-) випуску продукції в результаті зміни матеріаловіддачі			128,8

Висновки. Проведені дослідження дозволили підтвердити теоретичні положення, що зниження матеріаломісткості продукції сприяє зниженню собівартості в частині матеріальних витрат і збільшенню обсягів виробництва.

Базисними показниками при аналізі можуть бути не тільки планові, як в даній статті, але фактичні показники використання матеріалів будь-якого вибраного періоду з врахуванням порівняних цін.

Оцінка використання матеріальних ресурсів на основі показника матеріаломісткості й матеріаловіддачі при виробництві цегли в ЗАТ "Феодосійський завод будматеріалів +" може бути аналогічно застосована й в інших галузях економіки.

Джерела та література

1. Вітвіцький В.В. Основи формування нормативних систем в агропромисловому виробництві України. - К.: НДІ „Укראгропромпродуктивність”, 2006. – 334 с.
2. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. – 2-е изд., перераб. и доп. – Мн.: ИП „Экоперспектива”, 2003. – 498с.
3. Коробов М.Я. Финансово-экономический анализ деятельности предприятий: Навч. посіб. – К.: Т-во „Знання”, КОО, 2000. – 378с.
4. Методичні рекомендації по розробці норм витрат матеріалів в агропромисловому будівництві / Вітвіцький В.В., Глонь П.Н., Котенко М.Д., Пашенко В.І. – К. Центр „Агропромпраця”, 2000 – 80с.

Єрмоєнко В.**СВІТОВИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ФОНДІВ ТА ЙОГО РОЛЬ У ЕФЕКТИВНОМУ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ**

Залежно від обраної сфери діяльності розрізняють різні види спеціалізованих кредитно-фінансових інститутів, функції і назви яких, а також обсяги і типи операцій, роль у кредитній системі та економіці значно відрізняються у різних країнах. Найбільш характерними і поширеними у промислово розвинутих країнах видами спеціалізованих кредитно-фінансових інститутів є: страхові компанії, пенсійні фонди, інвестиційні фонди, фінансові компанії, кредитні спілки, ломбарди.

Нині для України актуальним питанням є розвиток інвестиційних фондів. Останні являють собою особливий вид фінансово-кредитних установ, що забезпечують посередництво в інвестиційному процесі.

Перші інвестиційні фонди з'явилися у Бельгії в 1822 р. У 60-х рр. XIX ст. вони виникли в Англії з метою придбання цінних паперів колоніальних компаній, а пізніше набули поширення в США. У 1899 р. в США утворюється перший інвестиційно-консультаційний фонд. Однак найбільший розвиток інвестиційних фондів припадає на період після другої світової війни, що пов'язано з розширенням інвестиційної активності широких верств населення. В цих умовах інвестиційні фонди вже починають складати конкуренцію на ринку капіталів крупним банкам та іншим фінансовим інститутам.

За формою організації інвестиційні фонди можуть бути відкритого або закритого типу. Інвестиційні фонди відкритого типу випускають власні акції у необмежених кількостях відповідно до попиту, що на них пред'являється. При цьому допускається вільне повернення акцій фонду їх власникам. Закриті інвестиційні фонди випускають акції тільки у певній наперед визначеній кількості. І хоча вони можуть вільно обертатися на ринку цінних паперів, та їх власники не мають можливості пред'являти ці акції інвестиційному фонду для викупу. У розвинутих країнах більш поширеною є відкрита форма організації інвестиційних фондів, оскільки їх акції володіють високим рівнем ліквідності, що приваблює потенційних інвесторів. Такі фонди ще називають взаємними. У США, наприклад, їм належить третє місце за обсягами акумульованих коштів після страхових компаній і пенсійних фондів.

В даний час у Великобританії поширені два типи регульованих інвестиційних фондів:

- unit trust (пайовий фонд) - відкритий інвестиційний фонд контрактного типу;
- investment trust (інвестиційний траст) - акціонерне товариство - інвестиційний фонд закритого типу.

Зараз у Великобританії планується ввести інвестиційні фонди відкритого типу, створювані як акціонерні товариства. Досвід Великобританії чітко показує, що розвиток індустрії інвестиційних фондів не ущемляє інтереси банків, а навпаки сприяє зміцненню контрольованих цими банками фінансових груп. Практично всі керуючі компанії, трастї, кастодіани, реєстратори й адміністратори пайових фондів у кінцевому рахунку є структурами тієї чи іншої фінансової групи, контрольованої зверху британською банківською холдинговою компанією. Приблизно 15-20 таких фінансових груп контролюють весь ринок інвестиційних фондів у Великобританії.

Виключенням з цього правила є кастодіани-нерезиденти типу Chase, що не розвивають у даний час у Великобританії бізнесу, пов'язаного з управлінням схемами колективного інвестування. Однак це не типовий приклад, що значною мірою порозумівається тим, що фінансовий ринок у Великобританії довгий час був закритий для банків-нерезидентів.

Для організації пайових фондів у Великобританії характерна наявність керуючої компанії, що володіє великими повноваженнями. Її "вага" у схемі пайових фондів приблизно дорівнює "значимості" банків-кастодіана-трастї.

Основні обов'язки керуючої компанії у Великобританії:

- інвестиційний консультант;
- вибір брокера і укладання контрактів від імені фонду на найбільш вигідних для власників паїв пайового фонду умовах;
- розміщення і викуп паїв безпосередньо в інвесторів;
- оцінка активів, що складають фонд, і ціни паю;
- бухгалтерський облік майна, що складає фонд;
- періодичне звірення даних бухгалтерського обліку майна фонду з даними про наявність активів фонду, що зберігаються в кастодіана на рахунках трастї;